

ΑΝΔΡΟΝΙΚΟΣ ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

(1825—1872)

Σομπληροῦνται ἤδη κατ' Ὀκτώβριον τοῦ τρέχοντος ἔτους πεντηκοντα καὶ δύο ἔτη ἀπὸ τοῦ θανάτου ἐνὸς τῶν περιφανεστέρων ἐπιστημόνων κληρικῶν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, τοῦ ἀρχιμανδρίτου Ἀνδρονίκου Δημητρακοπούλου. Ἡ συγγραφικὴ αὐτοῦ δράσις ὑπῆρξε γονιμωτάτη, πλουσίους ἀποδοῦσα τοὺς πνευματικοὺς καρπούς, καίτοι ἐπὶ ἑπταετίαν μόνον διαρκέσασα. Διότι ὁ Δημητρακόπουλος λίαν προώρως, δυστυχῶς, ἐξέλιπε τὸν βίον, μηκέτι συμπληρώσας τὸ 47ον ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτοῦ καὶ μόλις προφθάσας νὰ καταδείξῃ τὴν μεγάλην αὐτοῦ ἐπιστημονικὴν ἱκανότητα, ἣν εὐλογον κρίνωμεν νὰ ὑπομνήσωμεν ἐν γενικωτάταις γραμμαῖς.

Ὁ Ἀνδρόνικος Δημητρακόπουλος, γεννηθεὶς τῷ 1825 ἐν Καλαβρύτοις, ἐξεπαιδεύθη ἐν τῇ Ριζαρείῳ Ἐκκλησιαστικῇ Σχολῇ καὶ ἐν τῇ Θεολογικῇ Σχολῇ τοῦ Πανεπιστημίου. Τῷ 1857 διορισθεὶς ἱερεὺς τῆς ἐν Λειψία ὀρθοδόξου Ἑλληνικῆς Κοινότητος, ἐξεπλήρωσε μετὰ μεγάλου ζήλου τὰ καθήκοντα αὐτοῦ, προκαλέσας ἀμέσως τὴν συμπάθειαν καὶ τὴν ἀγάπην οὐ μόνον τῶν ἀποδήμων Ἑλλήνων ἀλλὰ καὶ τῶν ξένων. Ἐπιστημονικῶς δὲ ἑαυτὸν μορφώσας διὰ συντόνου σπουδῆς καὶ μελέτης, ἔστρεψε τὴν προσοχὴν αὐτοῦ πρὸς τὴν ἀνερεσύνητον ἔτι ἑλληνικὴν φιλολογίαν καὶ ἱστορίαν τῶν μέσων καὶ νέων χρόνων, περὶ ἣν ἤρξατο τότε ἀσχολούμενος ὁ Κωνσταντῖνος Σάθς, ὁ ἐκ τῶν εἰσηγητῶν τῶν Βυζαντινῶν σπουδῶν ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις γενόμενος. Ὁ Δημητρακόπουλος ἐπέδωθη συντόμως εἰς ἐπιστημονικὸς ἔρευνας ἐν ταῖς Βιβλιοθήκαις τῆς Εὐρώπης, ἀναζητήσας ἰδίως ἀνέκδοτα Ἑλληνικὰ θεολογικὰ κείμενα. Τῷ 1863 μετέβη καὶ εἰς Ρωσίαν, ἐργασθεὶς ἐν ταῖς Βιβλιοθήκαις Μόσχας καὶ Κιέβου καὶ ἀποκαμίσας ἐκεῖθεν πλείστα πολυτιμώτατα ἀνέκδοτα κείμενα. Μετὰ τοιαύτας δ' ἔρευνας ὁ Ἀνδρόνικος Δημητρακόπουλος κατήρξατο τῶν σπουδαιοτάτων αὐτοῦ ἐκδόσεων.

Τῷ 1865 ἐκ κώδικος τῆς ἐν Μόσχᾳ Βιβλιοθήκης ἐξέδωκε δύο λόγους τοῦ Νικολάου Ἐπισκόπου Μεθώνης, ἀκμάσαντος κατὰ τὸν β' αἰῶνα, μετὰ σοφῶν προλεγομένων καὶ παρατηρήσεων, ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Νικο-

λάου Μεθώνης Λόγοι δύο «κατὰ τῆς αἰρέσεως τῶν λεγόντων τὴν σωτήριον ὑπὲρ ἡμῶν θοσίαν μὴ τῇ τρισυνοδικῇ θεότητι προσσχηθῆναι ἀλλὰ τῷ Πατρὶ μόνῳ», Ἐν Λειψία 1865. Ἐν τοῖς προλεγομένοις παρέσχε βιογραφικὰς πληροφορίας περὶ τοῦ Νικολάου Μεθώνης καὶ ἀπηριθμησε τὰ συγγράμματα αὐτοῦ, πρὸς δὲ τούτοις ἀφηγήθη τὰς θεολογικὰς συζητήσεις, αἵτινες παρέσχον ἀφορμὴν εἰς τὴν συγγραφὴν τῶν εἰρημένων λόγων καὶ αἵτινες περιστρέφοντο περὶ τὴν ἐρμηνείαν τῆς ἐν εὐχῇ τῆς θείας Λειτουργίας ρήσεως «Ὁ δὲ εἶ ὁ προσφέρων καὶ προσφερόμενος...». Ἡ πρώτη δ' ἐκείνη ἐπιστημονικὴ ἐκδοσις τοῦ Ἀνδρονικοῦ ἐτέθη ὡς δάσις γενικωτέρας ἐκδόσεως ἐκ σειράς τόμων ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Ἐκκλησιαστικὴ Βιβλιοθήκη». Ὅντως δὲ μετὰ μικρὸν ἐξεδόθη ὁ πρῶτος αὐτῆς τόμος «Ἐκκλησιαστικὴ Βιβλιοθήκη, ἐμπειρέχουσα Ἑλλήνων θεολόγων συγγράμματα, ἐκ χειρογράφων τῆς ἐν Μόσχᾳ Βιβλιοθήκης, νῦν πρῶτον ἐκιδόμενα. Τόμος. Α'. Ἐν Λειψία 1866». Ὁ πρῶτος οὗτος τόμος περιέχει συγγράμματα τοῦ Ζαχαρίου Μιτολήνης (τ'. α.) Νικήτα Στηθάτου (ια'. α.) Ἰωάννου Φουρνῆ (ια'. β. α.) Εὐστρατίου Νικαίας (ια'. — β' α.) Νικολάου Μεθώνης (ιβ'. α.) Νικηφόρου Βλεμμύδου καὶ Γεωργίου Ἀκροπολίτου (γ' α.). Δυστυχῶς ὅμως ἡ πολυτιμος αὕτη ἐκδοσις, ἣν ἐκόσμησεν ὁ Ἀνδρόνικος διὰ σπουδαίων προλεγομένων καὶ παρατηρήσεων, περιωρίσθη μόνον εἰς τὸν Α'. Τόμον, μὴ συνεχισθεῖσα, ἐλλείπει οἰκονομικῶν μέσων.

Τῷ ἐπιόντι ἔτσι ἐδημοσίευσεν ὁ Ἀνδρόνικος τὴν πρώτην αὐτοτελεῖσθαι ἱστορικὴν αὐτοῦ πραγματείαν, ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Ἱστορία τοῦ Σχίσματος τῆς λατινικῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, Ἐν Λειψία 1867». Τοὺς ἐκ τῆς πωλήσεως τοῦ βιβλίου πόρους προώρισεν ὁ φιλόπατρις Ἕλλην κληρικὸς ὑπὲρ τοῦ διεξαγομένου τότε κρητικῆς ἀγῶνος. ὑπὲρ οὗ καὶ παρὰ τῶν ἐν τῇ ἐσπερίᾳ Εὐρώπῃ Ἑλλήνων ἐράνουος συνέλεξεν. Ἐν τῷ ἀξιολόγῳ αὐτοῦ πονήματι, συντεταγμένῳ μετὰ πολλῆς ἀκριβείας, ἀφηγήθη τὴν ἱστορίαν τοῦ ἀξιοθρηνήτου Σχίσματος, ἣν διεφώτισε διὰ τῆς παραθέσεως ἀνεκδότων κειμένων ἐκ τῶν Βιβλιοθηκῶν, ἃς ἐπεσκέπτετο. Γράφων δὲ ταύτοχρόνως ἐν τῇ Τεργεσταίᾳ «Ἡμέρα» ἐδημοσίευσεν πρὸς τοὺς ἄλλοις τῷ 1868 («Ἡμέρα» II, ἔτ. 1868, ἀριθμ. 653—55) καὶ ἀνεδημοσίευσεν ἐν ἰδίῳ τεύχει πραγματείαν Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρου περὶ μουσικῆς ἐκ χειρογράφου τῆς ἐν Κιέβῳ τῆς Ρωσίας Βιβλιοθήκης.

Τῷ 1869 συνήρχετο ἡ ἐν Βυτικανῷ πρὸς ἀνακήρυξιν τοῦ ἀλαθῆτου τοῦ Πάπα Ρώμης Σύνοδος, εἰς ἣν ὁ Πάπας προσεκάλεσε καὶ τοὺς Πατριάρχας τῆς Ἀνατολῆς, ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ δ' ἐκείνῃ ὁ Ἀνδρόνικος ἐδημο-

οίευσεν ἐκ χειρογράφου τῆς Βιβλιοθήκης Λοιδοῦνου μετὰ παραθέσεως καὶ ἑτέρων ἀνεκδότων χειρῶν «Ναθανάηλ Χόχα, Ἐγχειρίδιον περὶ τοῦ πρωτεύου τοῦ Πάπα. Ἐν Λειψία 1869» Ὁ ἐκδότης παρέσχε καὶ βιογραφικὰς εἰδήσεις περὶ τοῦ Ναθανάηλ Χόχα, καθ' ὃς οὕτως ἤκμασε περὶ τὰ τέλη τῆς ιστ'. καὶ τὰς ἀρχὰς τῆς ιε'. ἑκατονταετηρίδος. Ἐγεννήθη καὶ ἐσοῦσασεν ἐν Ἀθήναις, ἐδίδασκεν ἐν τῷ ἐν Βενετία Ἑλληνικῷ Φροντιστηρίῳ κατὰ τὰ ἔτη 1614—17, διήλθε δὲ τὰ τελευταῖα τῆς ζωῆς αὐτοῦ ἔτη ἐν Κερκύρῃ. Τὸ ἀνωτέρω Ἐγχειρίδιον μετὰ τὴν ὁμολογίαν τοῦ Ἀνδρόνικου Δημητρακοπούλου ἔκδοσιν, μερίμνη τοῦ Πενταρχοῦ Ἱεροσολύμων Κορῆλου β'. (1845—1872) μεταφράσθη ἀκριβοῦς καὶ διανεμήθη κατὰ χιλιάδας ἀντιτύπων εἰς τοὺς ἀραβικοὺς ὀρθοδόξους, τοχὸν ἐνθουσιώδους ὑποδοχῆς. Ὁ Νικηφόρος Καλογεράς, καθηγητὴς ὡν τότε ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, κρίνων τὴν ἔκδοσιν ταύτην καὶ τὰ λοιπὰ ἔργα τοῦ Δημητρακοπούλου, ἐπῆναι αὐτὸν ὡς πολυμαθὴ ἄνδρα, ἀκρίματως ἀναδιφῶντα τὰς τῆς ἐσπερίας Ἑβραϊκῆς Βιβλιοθήκας («Ἐδαγγελικὸς Κήρυξ», Ἀθηνῶν, ἔτ. Α' 1866, σ. 378). Σχετικῆ δὲ πρὸς τὴν ἔκδοσιν ταύτην ὑπῆρξε καὶ ἡ ἐκ τοῦ ὁμ. ἀριθ. 20 κώδικος τῆς ἐν Μόσχῃ Βιβλιοθήκης δημοσιεύσις ἐν τῷ ὑπὸ Μ. Βρετοῦ ἐκδομένῳ «Ἑθνικῷ Ἡμερολογίῳ» τῆς πολυκρότου ἐπιστολῆς τοῦ μητροπολίτου Κερκύρας Βιζιλείου Πεδιადίτου (17 αἰῶνος) πρὸς τινὰ Πάπαν Ρώμης ἀπεθρονομένης («Ἑθνικὸν Ἡμερολόγιον» ἔτ. 1870, σ. 187—192). Κατὰ πάντα πιθανότητα οὗτος ἦτο ὁ Ἰννοκέντιος γ' (1198—1217), ὅστις συνεκάλεσε τοὺς Ἐπισκόπους τῆς Ἀνατολῆς, ληστρικῶς καταλύσειστος ἐπ' αὐτοῦ ὑπὸ τῶν Σταυροφόρων, εἰς Οἰκουμένην Σύνόδον, πρὸς ἐξέτασιν τῶν ἐκ τῆς Ἐκκλησίας Ἀνατολικῆς καὶ Δοκτικῆς χωριζόντων ζητημάτων. Ὁ Βιζιλείος Πεδιადίτης ὑποδεικνύει ὅτι δὲν ἦτο δυνατὴ ἡ συγκρότησις τοιαύτης Συνόδου, μὴ ὑπάρχοντος τότε κανονικοῦ Πατριάρχου Κιόλλεως, καὶ ἐλέγχει τὸν Πάπαν διὰ τοὺς ὁμ. αὐτοῦ γενομένους διωγμοὺς τῶν ὀρθοδόξων Ἱεραρχῶν καὶ τὰς παρανόμους χειρατονίας λατίνων, ὡς καὶ διὰ τοὺς περὶ τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἐκκλησίας νεωτερισμοὺς. Ἐν τῷ «Ἑθνικῷ Ἡμερολογίῳ» παρετέθη καὶ ἡ εἰκὼν τοῦ Δημητρακοπούλου. Σχετικῆ ἐπίσης πρὸς ταῦτα τὰ δημοσιεύματα ὑπῆρξε καὶ ἡ μικρὰ πραγματεία τοῦ Ἀνδρόνικου ἐν τῇ «Ἡμέρᾳ» (1870, ἀριθμ. 773) «Περὶ τῶν αἰρετικῶν Παπῶν τῆς Ρώμης», ἵνα καταδειχθῆ ὅτι τὸ δόγμα τοῦ ἀλαθῆτος τοῦ Πάπα εἶναι ἀβάσιμον.

Τῷ 1870 ἐδημοσίευσεν τὸ κάλλιτον «Δοκίμιον περὶ τοῦ βίου καὶ τῶν συγγραμμάτων Μητροφάνου τοῦ Κριτοπούλου, Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας. Ἐν Λειψία 1870», ἐν ᾧ παρέθηκεν ἀνεκδότους τοῦτου ἐπιστολάς,

ἐξ ἑλληνικῶν κωδίκων τῆς Βιβλιοθήκης Ἀμβούργου. Ἐν τῇ πραγματείᾳ ταύτῃ ἀπέκρουσε τὴν γνώμην τοῦ Κωνσταντίνου Σάθα, οὗχι ὀρθῶς φρονήσαντος ὅτι ἢ ἐπ' ὀνόματι τοῦ Κριτοπούλου φερομένη ὁμολογία δὲν ἀνήκει εἰς αὐτόν. Ταυτοχρόνως δὲ ἐν ἄρθρῳ περὶ τοῦ Κυρίλλου Λουκάρεως, δημοσιευθέντι τῷ 1870 ἐν τῷ «Ἐθνικῷ Ἡμερολόγιῳ, (Βίος Κυρίλλου Λουκάρεως Πατριάρχου ΚΠόλεως, «Ἐθνικὸν Ἡμερολόγιον» ὑπὸ Μ. Βρετοῦ, ἔτ. Ι'. 1870, σ. 41—51), ἐν ᾧ καὶ περὶ ἄλλων ζητημάτων κατεχώρισε σημειώματα, ὁμοσπῆρις, πάλιν ἐναντίον τοῦ Σάθα. τὴν γνώμην καθ' ἣν ἢ ἐπ' ὀνόματι Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως φερομένη ὁμολογία ἀνήκει τῷ ὄντι εἰς αὐτόν. Δυστυχῶς περιήλθεν ὁ Ἀνδρόνικος Δημητρακόπουλος εἰς σφοδρὰν ἀντίθεσιν πρὸς τὸν Κωνσταντίνου Σάθαν, ἐκδηλωθεῖσαν ἐν διαφόροις δημοσιεύμασιν ἀμφοτέρων ἐν ταῖς Τεργεσταίαις ἐφημερίσι «Κλειῶ» καὶ «Ἡμέρα». Εἰς τὸν κατὰ τοῦ Σάθα συγγραφικὸν ἀγῶνα ὀφείλονται δύο ἄριστοι πραγματεῖαι τοῦ Ἀνδρονίκου Δημητρακόπουλου «Προσθῆκαι καὶ διορθώσεις εἰς τὴν Νεοελληνικὴν Φιλολογίαν Κ. Σάθα. Ἐν Λειψίᾳ 1871», «Ἐπανορθώσεις σφαλμάτων παρατηρηθέντων εἰς τὴν Νεοελληνικὴν Φιλολογίαν Κ. Σάθα μετὰ τινων προσθηκῶν», «Ἡμέρα» ΙΖ' 1872, ἀριθμ. 873—879. Ὁ Δημητρακόπουλος ὑπῆρξεν ἐν πολλοῖς ἀκριβέστερος τοῦ Κ. Σάθα.

Ἐγκαίρως δὲ ἤρξαστο παρασκευάζων τὴν σπουδαιότατην αὐτοῦ συγγραφὴν «Περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἀπὸ τῶν ἀποστολικῶν χρόνων μέχρι τῶν ἀρχῶν τῆς παρουσίας (ἰθ') ἑκατονταετηρίδος». Ταύτης μέρος ἀποτελεῖ ἡ δημοσιευθεῖσα «Ὀρθόδοξος Ἑλλάς, ἥτοι περὶ τῶν Ἑλλήνων τῶν γραψάντων κατὰ Λατίνων καὶ περὶ τῶν συγγραμμάτων αὐτῶν, Ἐν Λειψίᾳ 1872». Ἐν αὐτῇ ἀπηριθμήσε πάντας τοὺς Ἑλληνας τοὺς κατὰ Λατίνων γράψαντος ἀπὸ τοῦ Μ. Φωτίου (†891) μέχρι τοῦ Στυλιανοῦ Βλασοπούλου (†1822) ἔν' ἀποδείξει φευδῆ τὸν ἰσχυρισμὸν τοῦ δραπέτιδου Λέοντος Ἀλλατίου (†1669), καθ' ὃν μόνον «δύο τρεῖς ἀπόκοτοι, ἀμαθεῖς κοὶ λωλοὶ σχισματικοὶ» ἔγραψαν κατὰ τῆς λατινικῆς Ἐκκλησίας.

Δυστυχῶς αὕτη, ἥς προστάχθη καὶ ἡ εἰκὼν τοῦ συγγραφέως, ὑπῆρξεν ἡ τελευταία πραγματεῖα αὐτοῦ. Κατὰ τὸ 1872, καθ' ὃ ἔτος αὕτη ἐξεδόθη, ὁ Ἀνδρόνικος Δημητρακόπουλος χάριν ἐπιστημονικῶν ἐρευνῶν ἐπεσκέφθη τὰς Βιβλιοθήκας τῆς Ἀνατολῆς καὶ δὴ τοῦ Ἁγίου Ὁρους, ἀποκομίσας πλεῖστον ἀνέκδοτα κείμενα. Ἀλλὰ κατὰ τὸ κοπιῶδες ἐκείνο ταξιδεῖδιον ἔπαθεν ἐκ χρυσολογήματος, ὅπερ ἔρριψεν ἐν τῷ ὄργανισμῳ αὐτοῦ τὰ σπέρματα τοῦ θανάτου. Ἡμέρας τινὰς μετὰ τὴν ἐπάνοδον αὐτοῦ εἰς

Λειψίαν, ἦτοι τῇ 21 Ὀκτωβρίου 1872, ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς ἡλικίας καὶ τῆς πνευματικῆς αὐτοῦ δράσεως ἀπέθανεν!

~~Ἡ ἐκδοσις τῶν ὀλίγων συγγραμμάτων αὐτοῦ εἶχον καταστήσει αὐτὸν πα-~~
 σίγνωστον καὶ παρ' ἡμῶν καὶ παρὰ τοῖς ξένοις, οἵτινες ἐτίμων ἰδιαζόντως τὸν διαπρεπῆ Ἕλληνα κληρικόν, πολλὰ παρ' αὐτοῦ προσδοκῶντες. Τρία ἔτη πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἡ Σύγκλητος τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Λειψίας ἀπένειμεν εἰς αὐτὸν τὸν τίτλον Ἐπιτίμιος Διδάκτορος, μνησθεῖσα ρητῶς ἐν τῷ διπλώματι οὐ μόνον τῶν ἀξιολόγων αὐτοῦ συγγραμμάτων, ἀλλὰ καὶ τῆς παραδειγματικῆς αὐτοῦ πολιτείας. Εἰς αὐτὴν ἀφιέρωσεν τὴν περὶ Μητροφάνους Κριτοπόλου πραγματείαν, ἐν ἣ ἀπεκάλει ἑαυτὸν «ἀπλοῦν καὶ ἄμιοθον τῶν γραμμάτων ἐργάτην» (σ. 62). Ὁ δὲ Α. Βυζάντιος ἐν τῇ «Ἡμέρα» (ἔτ. 1872, ἀριθμ. 896, τῆς 28 (9) Νοεμβρίου 1872), θρηνῶν τὸν θάνατον αὐτοῦ, πρὸς τοῖς ἄλλοις ἔγγραφοις, «Δὲν ὑπερβάλλομεν λέγοντες ὅτι ὁ Ἄνδρόνικος Δημητρακόπουλος ἦτο τὸ τέλειον πρότυπον τοῦ χριστιανοῦ, τὸ τέλειον πρότυπον ὀρθοδόξου ἱερέως. Ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ συνέβαλλον ἐναμίλλως αἱ σπανιώταται ἀρεταί, ἡ ἀνυπόκριτος εὐσέβεια, ἡ ἀπροσποίητος μετριοφροσύνη, ἡ ἀνεξάντλητος ἐλεημοσύνη ἡ τρυφερά πρὸς τοὺς συγγενεῖς καὶ πρὸς τοὺς φίλους στοργή, ἡ χαλκέντερος φιλοπονία, ὁ εὐγενὴς ὑπὲρ τῶν γραμμάτων ζῆλος, ἡ διάπυρος φιλοπατρία, ἐκδηλωθεῖσα δι' ἄδρων ἀναλόγως θουσιῶν ἐν πάσῃ ἐθνικῇ ἀνάγκῃ· πρὸς τὸ ψυχικὸν δὲ τοῦτο κάλλος ἡμιλλᾶτο τὸ ἱεροπρεπὲς κάλλος τῆς μορφῆς, τὸ προσηγὲς καὶ μελιχίον τοῦ ἤθους, τὸ ἐμβριθὲς τῶν σκέψεων καὶ τῶν λόγων».

Τοιοῦτος ὑπῆρξεν ὁ ἀείμνηστος ἀρχιμανδρίτης Ἄνδρόνικος Δημητρακόπουλος, φυσιογνωμία, ἀληθῶς, ἐξέχουσα ἐν τῷ ἑλληνικῷ Κλήρῳ τῶν νεωτέρων χρόνων, περικοσμουμένη ὑπὸ μεγάλης παιδείας καὶ μεγάλων ἀρετῶν. Διὰ τῶν ὀλίγων δὲ τούτων γραμμῶν προβάλλομεν αὐτὸν παράδειγμα ἀξιοζήλον, ἰδίᾳ τοῖς ἐν ταῖς Κοινοῖταις τῆς ἑλληνικῆς διασπορᾶς ἱερατεθούσιν Ἕλλησι κληρικοῖς.